SFÂNTUL NICOLAE VELIMIROVICI
EPISCOPUL OHRIDEI ȘI JICEI

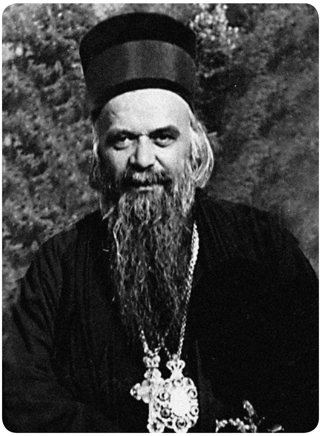
MAI PRESUS DE RĂSĂRIT ȘI DE APUS

VIII

CUGETĂRI

PREISANIA

SFÂNTUL **NICOLAE VELIMIROVICI**

EPISCOPUL OHRIDEI ȘI JICEI

MAI PRESUS DE RĂSĂRIT ŞI DE APUS

VIII

CUGETĂRI

traducere din limba sârbă
Preot Alexandru Cotoraci

tipărită cu binecuvântarea
PREASFINŢITULUI PĂRINTE GALACTION
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Bucureşti 7516/2008

Predania

ÎNAINTE CUVÂNTARE

Balcanii se găsesc geografic între Răsărit şi Apus, dar conceptual se află mai presus de Răsărit şi de Apus. Care-i acea putere conceptuală ce salvează Balcanii de la a fi şi ideatic între Răsărit şi de Apus, şi-i înalţă mai presus de acestea? Este credinţa ortodoxă, şi numai credinţa ortodoxă. Toţi ceilalţi factori, precum aşezarea geografică, cultura, ştiinţa, mahomedanismul, politica, înclinaţiile şi năzuinţele pământeşti, ţin Balcanii între Răsărit şi Apus. Credinţa dreptslăvitoare, însă, îi înalţă mai presus de Răsărit şi de Apus – numai credinţa ortodoxă! Nimic nu este mai nesuferit decât a te afla între două lucruri. Dacă Balcanii ideatici, adică cei ortodocşi, s'ar fi supus Balcanilor geografici şi ar fi rămas între Răsărit şi Apus, s'ar fi asemănat acelui măgar din poveste care a crăpat de foame între două claie de fân. Din păcate, de la începutul secolului al XIX-lea şi până acum, Balcanii ortodocşi s'au asemănat foarte mult cu acel legendar măgar al lui Buridan, care a pierit de foame între două claie de fân, neştiind de care să se apropie. Ba i s'a părut mai mare şi mai dulce o claie, ba cealaltă. Istovit de plimbarea dintr'o parte în alta, a căzut şi s'a prăpădit. Şi toată lumea a râs de el ca de un măgar. Balcanii sânt în primejdie să moară de foame din pricina multelor şi flecarelor limbi care îi socotesc între. Ori se vor prăpădi de foame între Asia şi Europa, ori una din aceste puteri îi va înghiţi, asemenea rechinului, dacă nu se vor înălţa mai presus – mai presus de Răsărit şi de Apus.

I
CUGETARE

HRISTOS ÎNTRE RĂSĂRIT ŞI APUS

Când Asiaticul citeşte Evanghelia lui Hristos, zice: Este un om de-al nostru, El este Asiaticul cel postitor, rugător, înţelept şi făcător de minuni.
Când Europeanul citeşte Evanghelia lui Hristos, spune cu tărie: Este un om de-al nostru, El este Europeanul, învăţător isteţ, grabnic ajutător al oamenilor, binefăcător, vindecător, ocrotitor, umanist şi activist.
Ce este, aşadar, Hristos? Este oare Asiatic sau oare European? Oare Răsăritean, sau oare Apusean? Cu-adevărat, e şi una şi alta. Este Răsăritean, într'un înţeles mai înalt, şi Apusean, într'un înţeles mai înalt. Este Răsăritean mai presus de Orient şi Apusean mai presus de Occident. Al Său este Pământul, şi toate laturile acestuia. Transcendenţa este trăsătura Răsăritului, naturalismul este trăsătura Apusului – Răsăriteanul, cu picioarele încrucişate, cugetând la cele veşnice; Apuseanul, cu picioarele ostenite, alergând după cele trecătoare. Care dintre aceştia

este mai aproape de Hristos? Amândoi sânt departe. Hristos stă mai presus de Răsărit şi de Apus. Răsăritul se afundă într'atât în cugetare că nu are timp pentru lucru. Apusul într'atât lucrează că nu are timp pentru cugetare. Însă amândouă sânt cuprinse în Domnul Iisus Hristos, şi aceasta într'o măsură deplină şi desăvârşită, care covârşeşte Răsăritul şi Apusul. El stă mai presus de Răsărit şi de Apus. Răsăritului politheist îi este greu să creadă în om. Apusului materialist îi este greu să creadă în Dumnezeu. Iisus Îl închipuie pe om, Hristos pe Dumnezeu. Două firi – un ipostas. Apusul Îl primeşte cu uşurinţă pe omul Iisus şi Îl aşează în „Pantheonul" marilor săi oameni, Răsăritul Îl primeşte cu uşurinţă pe Dumnezeul Hristos, dar pe omul Iisus nu-L simte de trebuinţă. Cu toate acestea, Mântuitorul lumii este şi Om, şi Dumnezeu. Iisus Hristos stă, aşadar, mai presus de Răsărit şi de Apus. Când vorbim despre Răsărit, ne gândim la o casă împărţită în sine, ne gândim la două adunări de noroade care nu se aseamănă: la mahomedani şi la brahmano-buddhişti. Locurile lor sfinte sânt Mecca, Benaresul şi Tibetul. Aceste două adunări arată esenţa Răsăritului şi sărăcia sa de căpătâi. Iar când vorbim despre Apus ne gândim tot la o casă împărţită în sine: în papistaşi şi-n antipapistaşi (cu feluritele chipuri ale protestantismului). Acestea sânt cele două căi principale ale omenirii Apusene, amândouă greşite. Ele arată rătăcirea şi sărăcirea Apusului. Hristos stă cu mult deasupra unui astfel de Răsărit şi de Apus.Niciodată vreun înţelept Asiatic nu a putut supune Apusul. Un singur om născut în Asia a supus tot Apusul, adică întreaga Europă şi America cu insulele, şi anume

Domnul Iisus Hristos – singurul Răsăritean îndrăgit în Apus. Şi niciodată vreunul dintre învăţătorii şi ideologii Apuseni n'au putut cuceri Asia, nici măcar vremelnic. Un singur Apusean a reuşit-o – un Apusean nu după naşterea cu trupul, ci prin puterea Sa asupra Apusului. Acesta este Iisus Hristos, născut în Asia. Puterea Lui s'a răspândit asupra Asiei Centrale şi, într'o măsură, mai departe, asupra Asiei celei Mari, precum şi a Egiptului şi a Abisiniei. Răspândirea Creştinismului în Răsărit a fost împiedicată de Islam, această sectă Iudeo-Creştină rătăcită. Islamul s'a pus de-a curmezişul, ca nişte metereze, între Asia Creştină şi India. Dar acest lucru nu este fără pronia lui Dumnezeu, care hărăzeşte oricum biruinţa lui Hristos asupra întregului Răsărit, pentru vremurile ce vor să vină.

II CUGETAREA

HRISTOSUL BALCANIC

Hristosul Balcanic este totuna cu cel Ierusalimitean, cu cel Sinait şi cu cel cândva European. Căci El unul este. Hristosul Balcanic este Hristosul din Balcani, în drama Balcanică a vieții, în îmbrăcăminte Balcanică, în cântecul şi simbolistica Balcanică, în suspinele şi lacrimile Balcanice, în mormintele sângerânde, în învierea Balcanică. El se întruchipează în toți sfinții Balcanici: În binecinstitorii împărați, în binecredincioasele împărătese şi în purtătorii de Dumnezeu patriarhi şi preoți; În preacuvioşii şi vărsătorii de lacrimi călugări ai Sfântului Munte, pustnici, rugători, zăvorâți, duhovnici şi făcători de minuni; În împărații şi voievozii Romani care au apărat Constantinopolul şi Ierusalímul de musulmani; În júpanii, craii, cnejii şi despoții Sârbi care au apărat Sfânta Cruce, adică dreapta credință, credința pravoslavnică, de musulmani, de mongoli şi de ereticii Latini; În mucenicii cu Coroană, în mucenicii țărani şi meşteşugari, în mucenicii cu omo-

foare arhiereşti şi epitrahile preoţeşti, în mucenicii cu straie de voievod şi cu rase monahale; În muceniţa Zlata şi-n nenumăratele fecioare muceniţe de peste veacuri şi veacuri; În mucenicul Gheórghe Kratovaţ, argintarul, şi în nenumăraţii mucenici meşteşugari de peste veacuri şi veacuri; În Patriarhul mucenic Gavriíl al Péciului, în diaconul mucenic Avvacúm, în igumenul Paísie de la Târnovo şi igumenul Athanásie de la Mănăstirea Sfântului Nicolae, traşi în ţeapă în Kalemegdan, în preacuvioşii mucenici ai Sfintei Lavre din Peloponnez, şi-n ceilalţi mucenici fără de număr, de peste veacuri şi veacuri; În preacuvioşii mucenici din Sfântul Munte, pe care fericitul Acáchie îi binecuvintează pentru nevoinţa muceniciei, şi în preacuvioşii mucenici din Sfântul Munte care au fost săgetaţi şi măcelăriţi de vii de către ereticii Latini, în mucenicii din Stára Zagóra, şi-n ceilalţi mulţi mucenici, de peste veacuri şi veacuri; În preacuvioasele noastre maici – Sfânta Paraschevì, Evghénia Împărăteasa, Evfimía şi celelalte, în preacuvioşii noştri părinţi – Sfântul Próhor, Gavriíl, Ioán, Ioachím, Climent, Náum, Nectárie, Ioasáf, Vasílie al Ostrógului, Pétru al Korişei, Ioanníchie al Déviciului, şi ceilalţi cuvioşi fără de număr de peste veacuri şi veacuri; În nevoitorii pustnici ai peşterilor Balcanice din Péci, Muntenegru, Ohrida, Albánia, Peloponnez, Târnova, Studéniţa, Morava, de peste veacuri şi veacuri;

În sfinţitul mucenic şi cel întocmai cu Apostolii Cósma Albanezul şi în cei fără de număr mucenici din părţile mării, ale Dalmáţiei şi Bósniei, care au pătimit din pricina ereticilor Latini, în temniţele Dúbrovnicului, chinuiţi sau otrăviţi pentru Hristos, de peste veacuri şi veacuri. Ar trebui oare să ne

oprim? De-abia am început înşiruirea. Cine-i va numi pe toţi? Cine-i va număra pe toţi? Sânt oştiri de mucenici şi de muceniţe, de dincolo de Thessaloníc şi până peste Dunăre, de la Marea cea Albastră şi până la Marea cea Neagră. Oştiri de multe milioane de sfinte suflete ale dreptslăvitorilor, pe care nu le poate cuprinde nici un calendar pământesc şi sânt înscrise numai în calendarul ceresc, în Cartea vieţii celei veşnice. Toţi aceştia sânt batjocoriţi, scuipaţi şi bătuţi de vrăjmaşii Sfintei Cruci, precum Hristos de Evrei. Toţi şi-au purtat crucea pe Golgothà lor, cu cunună de spini pe cap şi înconjuraţi de ură din toate părţile, îmbrăcaţi ca în spini, fiind lepădaţi de lume prin poarta morţii ca unii ce sânt cei mai de pe urmă şi fiind primiţi în cealaltă parte de mâna cea bună a lui Hristos ca unii ce sânt cei mai dintâi.

Cu adevărat, ei au fost cei mai de pe urmă de partea aceasta a porţii morţii, dar cei mai dintâi de cealaltă parte. Întru numele lui Hristos au pătimit ei din Răsărit până în Apus, dar tot în numele lui Hristos au biruit şi Răsăritul, şi Apusul – Răsăritul în chipul Islamului Turcesc şi al politheismului Mongol, iar Apusul în chipul papismului eretic.

La locul muceniciei, ei s'au simţit mai presus de călăii lor: înaintea călăilor Răsăriteni – deasupra Răsăritului, iar înaintea călăilor Apuseni – deasupra Apusului. Nici unul dintre ei nu şi-a îndreptat gândurile spre cele ce ţin de geografie, pentru a spune: Sântem între Răsărit şi Apus. Ci toţi şi-au înălţat gândurile şi inima drept către ceruri, către Adevărul veşnic, pentru care au pătimit. Şi cu tot duhul şi cu tot sufletul lor au stat mai presus – mai presus de Răsărit şi de Apus.

III
CUGETAREA

DESPRE CEI LACOMI ȘI ÎNȘELAȚI

Muntele e mai mare decât furnicarul, puterea lui Dumnezeu e mai mare decât puterile oamenilor – oricine o poate recunoaşte cu seninătate.

Dar când tălpile oamenilor şi copitele cailor ridică praful de pe caldarâm, mulți orbesc, şi, din pricina groazei, socotesc puterea omenească mai presus de puterea lui Dumnezeu. Pierd din vedere muntele şi se poticnesc de furnicar, ba i se şi închină.

Asta s'a întâmplat şi cu Sârbii, care după bătălia de la Kósovo s'au turcit. Înaintea lor au trădat Crucea mulți Bulgari, Greci şi Ellini, intrând sub Semilună în oastea lui Murat, împotriva steagului Sârbesc cu cruce.

Însă Lázăr, cel mai slăvit om cu acest nume din istoria lumii, nu s'a poticnit de furnicarul puterii turceşti şi nu a pierdut din vedere muntele puterii lui Dumnezeu, ci s'a hotărât să primească împreună cu poporul său toate loviturile oamenilor, ca să primească de la Dumnezeu toate răsplățile.

S'au poticnit mulți domni Sârbi la Miazăzi şi la Apus. Ei au uitat mustrarea lui Hristos: „Luați seamă şi păziți-vă de lăcomie," lăcomindu-se la bogății, la plăceri şi la toate amăgirile lumii acesteia; şi-au rupt crucile de prin case, şi-au înfăşurat turbanul împrejurul capului, au trecut la Islam şi au început să se închine prin geamii.
Şi-au prelungit astfel pentru scurtă vreme viața pământească, dar şi-au pierdut obrazul pentru totdeauna. Nu s'au ruşinat de sângele lui Lázăr vărsat la Kósovo, ci au pornit pe drumul turciților Bulgari, Greci şi Ellini.
Turcii au reprezentat Răsăritul în Balcani câtă vreme au stăpânit Balcanii, iar turciții reprezintă Răsăritul după plecarea Turcilor.
Cu acest Răsărit lacom şi aspru, cu mahomedanismul, o erezie Iudeo-Creştină, Balcanii ortodocşi nu mai pot fi la fel. Balcanii trebuie să rămână mai presus de un astfel de Răsărit.
Răscoala țăranilor Sârbi împotriva Turcilor de sub Kócea, Karagheórghe şi Míloş este cea mai minunată dovadă că poporul Sârb a vrut să se slobozească de Răsăritul mahomedan. S'a înfățişat cu credință şi tărie, suindu-se mai presus de Răsărit. Purtând stindardul Crucii, răsculații Sârbi au intrat într'o luptă inegală împotriva flamurei cu semilună. Având credință în Hristos, Cel mai puternic decât Mahomed, şi în Crucea lui Hristos, un semn mai puternic decât semiluna, ei au biruit Asia Islamică. Au înălțat, astfel, Balcanii Dreptslăvitori mai presus de Răsăritul mahomedan.
Însă abia ce s'au slobozit de Răsărit, că au căzut în robia Apusului. Țăranii Şumadiei au fost înşelați de către Sârbii occidentalizați, de către frații lor de sânge

din Austria. Aceşti Sârbi occidentalizați au intrat în Şumadia eliberată şi au început să făurească legi şi aşezăminte asemenea protestanților şi romano-catolicilor – iar acestea sânt două erezii Creştine ale Apusului. Au început să pună rânduieli după modelul ereticilor Apuseni în inima pământului Sârbesc. Pentru că erau cărturari şi învățați, răsculații neştiutori de carte i-au prețuit şi le-au dat puterea. Dar cnejii răsculați s'au înşelat cumplit. Frații lor din Austria erau vasele ponosite ale Ortodoxiei, spoite cu poleială protestantă şi romano-catolică, Apuseană. Ei au fost nefericiții înaintemergători ai înrâuririi Apusene asupra Serbiei. Ei au deschis Apusului toate porțile şi toate căile, făcând ca proaspăt-slobozitele raiale turceşti să ajungă raiale ale Apusului cel stricat.

Şaptezeci de ani după năpasta de la Kósovo, Serbia a fost pe deplin subjugată de ereticii Răsăriteni; şaptezeci de ani după cea de-a Doua Răscoală, Serbia eliberată a căzut în deplina robie a ereticilor Apuseni. E vorba de o robie ideatică: duhovnicească, intelectuală, morală, politică şi culturală.

Şi cneazul Míloş, şi Liubița, ba chiar şi Vúcici, şi-au dat seama de primejdia „germanizării," dar nu i s'au putut împotrivi. Au strigat şi au amenințat, dar n'au putut întări o linie de apărare ce fusese străpunsă. Cneazul Alexándru s'a supus influenței Apusului silit şi întristat; cneazul Mihaílo – de bunăvoie, iar regele Mílan – din toată inima şi sufletul.

Turcii i-au predat cneazului Mihaílo cheile cetăților, iar cneazul Mihaílo a început să predea Apusului cheile neatârnării duhovniceşti Sârbeşti. Ultimii Obrénovici şi Karagheórghevici au desăvârşit această predare. Iar Apusul ține încă în mâinile sale

acele chei, şi stăpâneşte asupra Serbiei. Cine s'a răzvrătit împotriva acestei predări de bună voie în mâinile Apusului? Biserica Ortodoxă, cu norodul său de țărani. De-a lungul întregului veac al XIX-lea, preoții Sârbi au strigat şi-au scris: „Apusul cel stricat! Apusul cel stricat! Să ne apărăm de Apusul cel stricat!"

Cinste preoțimii Sârbeşti! Cinste țăranilor Sârbi! Ruşine domnilor Sârbi fără de cap. Ruşine şi acelor cârmuitori Sârbi care, în numele Apusului, au dispreţuit Biserica Sârbească a Sfântului Sávva şi norodul de țărani Sârbi. Însă, după faptă şi răsplată – sfârşitul lor mărturiseşte mânia lui Dumnezeu şi mânia Sfântului Sávva asupra lor. Citiți şi ascultați despre groaznicul sfârşit al cârmuitorilor Sârbi ce au urmat după cneazul Míloş şi înfricoşați-vă de mânia Domnului! Multe au avut de îndurat preoții şi țăranii Sârbi din pricina hotărârii lor neclintite împotriva Apusului eretic! Preoții au fost batjocoriți ca „rusofili" şi „înapoiați," iar țăranii Sârbi ca „turme neluminate" şi „țărani proşti" – şi asta nu atât de către cei „germanizați," de către acei Sârbi spoiți din Austria, cât de fiii Şumadiei şcoliți în Apus. Cei dintâi au fost ca nişte flori pe lângă aceştia din urmă. Ei au fost gloata înverşunată şi hoarda athee a agenților „culturii," „iluminării" şi „progresului" Apusean. Noii Turciți au fost mai primejdioşi decât vechii Turciți. Ei s'au lepădat de tot ce este Sârbesc ca fiind Turcesc, iar tot ceea ce e Turcesc au dispreţuit ca fiind Asiatic. Dar, de fapt, n'au ştiut cu adevărat nici ceea ce e Sârbesc, nici ceea ce e Turcesc ori Asiatic. „Comis-voiajori" fără de minte ai neguțătorilor Apuseni! Trădători mai mari şi mai înspăimântători decât Vuk Bránkovici!

IV
CUGETAREA

FRICA DE DRACI ŞI JOCUL CU DRACI

Răsăritul se teme de draci, Apusul se joacă cu dracii. Miliardele de fiinţe omeneşti din Răsărit se păzesc la fiecare pas să nu se atingă de vreun diavol. Nimeni n'a descoperit acolo diavoli; acolo se ştie despre diavoli şi acolo diavolii sânt simţiţi în fiecare zi şi în fiecare ceas, de la întâiul neam al oamenilor.

Apusul este ţinutul descoperirilor. Pe lângă multele descoperiri purtătoare de moarte sau care ţin de iarmaroc, Apusul a mai descoperit că există draci. Şi această veste a răspândit-o cu mare zgomot mai ales în veacul nostru. Însă cum în Apus nu există nimic pe care toţi să-l primească ca fiind adevărat, ci totul este împărţit pe „specializări," în partide şi secte, aşa şi această descoperire a existenţei unor fiinţe duhovniceşti şi netrupeşti nu este recunoscută de întreaga omenire Apuseană, ci şi-a găsit loc într'o sectă de oameni care se numesc „spiritişti." Spiritiştii sânt mândri că le este dat să vorbească cu duhurile. Ei sânt bucuroşi că ţin legătura cu „lumea

spirituală." Joacă de bucurie, neştiind că în horă îi poartă satana.

Răsăritul nu simte îngerii, duhurile cele bune ale lui Dumnezeu, apărători şi ocrotitori; demult a încetat să-i simtă. A rămas doar cu duhurile cele rele, care fac rău şi pe care trebuie să le înduplece cu jertfe în fiecare zi, în fiecare zi.

Apusul a încetat să-i simtă şi să-i cunoască atât pe îngeri, cât şi pe draci, de câteva sute de ani. De aceea a primit „evanghelia spiritistă" cu uimire, ca un om care a ştiut cândva ceva, apoi a uitat, şi iar şi-a adus aminte. Oarecând Apusul credea în îngeri şi în draci. Dar dintr'odată a pierdut aceste două avuții. Acum dracii i se arată prin spiritişti, şi el îşi aminteşte ca prin somn. Îşi aminteşte, dar nu cunoaşte că duhurile care i se arată nu-s duhuri bune. I-a amorțit simțul deosebirii şi discernerii.

Răsăritul nu are simț pentru duhurile bune. Apusul nu are simț pentru a deosebi duhurile bune de cele rele. Răsăritul se apără de duhurile rele cu jertfe, cu neîncetate jertfe înaintea idolilor de piatră şi de lemn. Apusul, adică Occidentul spiritist, se predă tuturor duhurilor care i se arată, fie prin medium, fie prin măsuță; şi tuturor le dă credință deplină.

Răsăritul e adânc pesimist. De ce? Pentru că ştie de duhurile cele rele, dar nu ştie de Bunul Dumnezeu. Cunoaşte şi simte pe propria-i piele şi cu propriu-i suflet prezența şi lucrarea dracilor celor răi, dar nu simte prezența Bunului Dumnezeu, Care poate izgoni dracii cei răi şi ocroti oamenii.

Apusul spiritist este superficial optimist, cu totul superficial şi cu totul neghiob. Spiritiştii ajung la cunoaşterea lui Dumnezeu prin draci; nu prin Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat,

Hristos, ci prin draci, care se arată prin mediumi şi măsuțe, şi tot aşa. Aproape toți foşti athei, spiritiştii află de la diavol că este Dumnezeu şi suflet. Şi această încunoştințare îi încântă foarte, şi cheamă nesățioşi duhurile, ca să le zică şi prezică orişice. Pe astfel de nisipuri mişcătoare se întemeiază credința lor. Ei socotesc aceasta ca pe ceva modern, ca pe o descoperire modernă. Dar dacă ar fi citit Sfânta Scriptură a lui Dumnezeu, ar fi ştiut că Atotputernicul a prevenit omenirea să se păzească de spiritism încă de la Moisì. /A Doua Lege 18:11/

Marele Răsărit este sub stăpânirea dracilor, dar şi Apusul spiritist este sub stăpânirea lor. O demonocrație, aşadar, în amândouă emisferele care se înfruntă cu Ortodoxia îndeobşte şi cu Balcanii îndeosebi.

Se pune întrebarea: o să fim, oare, între o demonocrație şi-o alta? Nu, nicidecum între, ci mai presus.

Noi ştim că lumea duhurilor există. Ştim că sânt duhuri rele, dar şi bune. Este Bunul Dumnezeu, mai puternic decât toate duhurile. În numele lui Hristos şi-al Născătoarei-de-Dumnezeu şi cu semnul Crucii noi izgonim duhurile cele rele, iar prin rugăciune apropiem duhurile cele bune, îngerii luminii, care ne apără şi ne ajută. În acest chip, ne înălțăm mai presus de Răsăritul necunoscător de Dumnezeu şi pesimist.

Pe de altă parte, noi nu ne bucurăm la arătarea duhurilor din acea lume, fiindcă ştim că pot fi duhurile celui rău, care ne ispitesc şi ne abat din calea mântuirii. Cu atât mai puțin chemăm duhurile din acea lume şi le cerem sfaturi şi prorocii despre cele ce vor fi! Cine face aşa nu este plăcut lui Dumnezeu. Noi nădăjduim în Împăratul duhurilor, Domnul Atotputernic, Ziditorul nostru şi Tatăl cel ceresc, şi nu

stăm de vorbă pe furiş, fără El, cu lumea duhurilor. În acest chip, noi, Balcanicii, ne înălțăm mai presus de Apusul spiritist.

Şi precum Mântuitorul nostru a stat mai presus de Răsărit şi de Apus, aşa şi noi ne străduim să nu fim striviți printre şi între acestea, ci, cu ajutorul lui Hristos, ne înălțăm totdeauna mai presus şi mai presus. Mai presus de Răsărit şi mai presus de Apus.

V
CUGETARE

FILOSOFIA RĂSĂRITEANĂ ȘI ȘTIINȚA APUSEANĂ

Leagănul filosofiei este Răsăritul, de la Beijíng până-n Athéna. Leagănul ştiinței este Europa Apuseană şi America.Nici Răsăritul nu e pentru ştiință, nici Apusul pentru filosofie.

Toată filosofia Răsăriteană e tainică, toată e cugetătoare, spontană, intuitivă.

Toată ştiința Apuseană e sub semnul egalității, curiozității, propagandei şi interesului.Nici Răsăritul nu e pentru ştiință, nici Apusul pentru filosofie.

Când Răsăriteanul se amăgeşte încrezându-se în ştiință, el primeşte teoriile ştiințifice, dar nu şi cunoştiințele pozitive. Mai uşor îi este să lucreze cu teoriile decât cu cunoaşterea ştiințifică. Mai greu îi este să întrebuințeze în viață cunoaşterea sub arşița Răsăritului, decât să frământe în umbră teoriile Europene şi să le plămădească într'o filosofie înfăşurată în hlamida pestriță a Răsăritului.

Când Apuseanul se lasă momit de vreo filosofie a Răsăritului, el scoate una din cugetările ei de

căpătâi şi pe aceasta îşi întemeiază sistemul filosofic, lăsându-şi confrații să scoată şi ei alte cugetări din aceeaşi filosofie şi să-şi întemeieze pe ele sistemele lor filosofice. Căci Apuseanul află bogăția minții şi cultura poporului în mulțimea sistemelor, iar nu în înțelegere şi în unimea duhului.

Aşa cum Răsăriteanul înfăşoară teoriile ştiințifice în hlamida Răsăritului, aşa şi Apuseanul îmbracă filosofia Apuseană în haina aspră a ştiinței. Pentru ca, pasămite, „sistemul" său să pară mai credibil, înfățişat fiind de un vocabular ştiințific şi chezăşuit de „fapte" ştiințifice.

De fapt, Apusul Creştin nu are înclinație către filosofie. Istoria filosofiei Apusene este istoria celor mai mari rătăciri din trecutul omenirii. Dumnezeu le-a luat mintea oamenilor botezați care au disprețuit Adevărul dumnezeiesc descoperit prin Domnul Iisus Hristos şi au vrut singuri, cu ajutorul filosofilor athei, să lămurească problemele de căpătâi ale ființei şi vieții, după socotelile lor. De la începutul Renaşterii şi până în veacul al XIX-lea, filosofii Apuseni s'au hrănit din Pláton, Aristotél şi ceilalți filosofi păgâni Ellini. Şi când i-au mistuit pe deplin, rămânând totuşi înfometați, ei s'au călăuzit în veacul al XIX-lea după filosofii Indieni, din care se hrănesc până astăzi şi, împopoțonându-se cu penele lor, se fac pe sine slăviți între cei lipsiți de slavă.

India este maica tuturor filosofiilor. De când lumea, în India filosofarea este strâns legată de asceză. Toți filosofii Indieni au fost asceți. Apuseanul nu înțelege şi nu prețuieşte acest lucru, căci la Apuseni iscusința intelectuală este de ajuns pentru făurirea noilor sisteme filosofice. Lui nu-i pasă deloc de post,

de înfrânare, de morala şi caracterul filosofului. El preţuieşte numai construcţia intelectuală a cugetării sale. Apuseanul nu-i pentru filosofie. În Răsărit, filosofii sânt socotiţi sfinţi. Filosofii Apuseni sânt profesori. Iar depărtarea dintre sfinţi şi profesori este mai mare decât cea dintre Răsărit şi Apus!

Nici Răsăriteanul nu-i pentru ştiinţa Apuseană, căci Răsăriteanul este învăţat să socotească cunoaşterea lumească drept ceva la fel de sfânt ca şi filosofia. Şi fiindcă ştiinţa Apuseană nu are nici cea mai mică aureolă de sfinţenie, Răsăriteanul se teme de o astfel de ştiinţă şi o dispreţuieşte. O primeşte doar dacă trebuie, pentru a-şi apăra viaţa de maşinăriile Apusene purtătoare de moarte. Iar aceste maşinării sânt slutele odrasle ale ştiinţei Apusene, hâdul rod al despărţirii Apusului de Sfintele Ceruri şi-al nelegiuitei însoţiri cu pământul. Multe filosofii Apusene contradictorii înfăţişează limpede pedeapsa lui Dumnezeu în urma lepădării de Hristos, căci, după cuvintele Sfântului Apostol Pável, „precum n'au cercat ei a avea pre Dumnezeu întru cunoaştere, aşa au dat pre ei Dumnezeu întru necercată minte." /Rom. 1:28/

Două sânt marile neghiobii cu care se mândresc oamenii nebotezaţi şi cei ce-au lepădat botezul: filosofia Răsăriteană şi ştiinţa Apuseană. Nici una, nici cealaltă, nu este de la Bunul Dumnezeu, ci amândouă sânt de la oameni şi de la draci. Două neghiobii, două blesteme. Ele ţin cumpăna în balanţa Sfântului Adevăr al lui Hristos. Hristos este mai presus de filosofia Răsăriteană şi de ştiinţa Apuseană. El cântăreşte pe alţii, dar nu se cântăreşte pe Sine.

Cum e cu Balcanii lui Hristos?

Când amnarul loveşte cremenea, atunci se iveşte

scânteia. Flacăra se ridică în înălțime, mai presus de amnar şi de cremene. Răsăritul s'a ciocnit cu Apusul în Balcani. Dacă Balcanii s'ar fi asemuit amnarului sau cremenei, n'ar mai fi fost Balcani, ci-ar fi fost Răsărit sau Apus.

Dacă şi-ar fi dorit să fie flacără, mai presus de oțel şi de piatră, ar fi fost şi ar fi rămas Balcanii lui Hristos, mai presus de Răsărit şi mai presus de Apus, şi-aşa ar fi de folos şi Răsăritului, şi Apusului.

Cel mai rău lucru – a fi între.

Slava – a fi mai presus.

Balcanii cei Dreptslăvitori trebuie să se înalțe mai presus de tristețea Răsăritului şi de strădania Apusului. Tristețea Răsăritului este filosofia Răsăritului. Strădania Apusului este ştiința Apusului. Oare poate zbura pasărea doar c'o singură aripă, ba încă şi aceea bolnavă?

Dumnezeul cel purtător de grijă a rânduit Balcanilor să fie mai presus de Răsărit şi Apus. Oare vor înțelege şi vor

primi Balcanii această soartă proniatoare sau vor fi sfărâmați ca o nucă, între ciocan şi nicovală? Această întrebare nu trebuie să lase nici un Sârb să doarmă, câtă vreme Sârbul nu dă răspunsul drept: Da, Doamne, primesc ceea ce Tu îmi rânduieşti şi lepăd ceea ce potrivnicii Tăi din Răsărit şi Apus îmi rânduiesc!

VI
CUGETAREA

DESPRE LINIȘTE ȘI NELINIȘTE

În Răsărit stăpâneşte liniştea, iar în Apus neliniştea. Liniştea izvorăşte în om, şi de acolo se răspândeşte în societate. Şi neliniştea izvorăşte în om, şi de acolo se răspândeşte în societate.

De unde liniştea la popoarele Soarelui-răsare? Şi de unde neliniştea la popoarele Soarelui-apune?

Din întrebările lămurite şi nelămurite ale vieții, iată de unde!

Începând din Istanbúl şi până în Japonia, toate popoarele au linişte lăuntrică, pentru că nu trăiesc din întrebări, ci din lucruri statornicite, adică din întrebările de căpătâi ce-au fost lămurite demult – aşa cum au trăit înaintea lor cincizeci sau o sută de generații. Răsăriteanul pe toate le zideşte, pe toate le înțelege, pe toate le cugetă şi pe toate le înfăptuieşte plecând de la aceste statorniciri ale lucrurilor de căpătâi – nimic şi nicăieri în afara acestor statorniciri. Şi mahomedánul, şi brahmánul, şi

buddhístul! Iar aceste trei grupări reprezintă toată uriaşa Asie necreştină, întreg Răsăritul.
În mahomedanism, totul este statornicit în Corán. Şi toată statornicirea se mărgineşte la două cuvinte: Alláh şi Kismet. Acest lucru dă linişte şi aşezare popoarelor mahomedane.
În brahmanism şi buddhism totul, iarăşi, e statornicit în filosofiile Indiene. Şi toată statornicirea se mărgineşte la trei cuvinte: kárma, dhárma şi reîncarnare.
Tristă e acea linişte, în amândouă împrejurările! Tristă este în mahomedanism, căci înseamnă supunere de rob stăpânului, lui Alláh. Tristă este şi în filosoficul Răsărit, căci înseamnă resemnare, o deznădejde din care nu se află izbăvire nici la oameni, nici la zei.
În Apus stăpâneşte nelinişte a. Asemeni bulgărelui de zăpadă ce se rostogoleşte şi creşte, şi neliniştea în Apus a crescut pe neaşteptate. A crescut pe neaşteptate şi s'a mărit în veacul nostru într'atât, încât omenirea Apuseană a ajuns într'o necontenită frică pentru cele ce vor veni şi la zbuciumarea nervilor, ba adesea şi la nebunie – niciodată întâlnită atât de des în istoria lumii!
Pricina nelinişt ii Apusene e aceeaşi cu pricina neliniştii lui Adam şi a Evei când i-au întors spatele lui Dumnezeu Ziditorul, şi fața şi-au întors-o către satana; e aceeaşi cu a neliniştii lui Cain, care l-a ucis pe dreptul Avel, fratele său; aceeaşi cu a neliniştii Împăratului Saul, când a început să-l prigonească pe dreptul Davíd; aceeaşi cu a neliniştii lui Ahitofel, care l-a trădat pe stăpânul său, Împăratul Davíd, şi la urmă s'a spânzurat; aceeaşi cu a neliniştii lui Iúda Iscarioteanul, care a vândut pentru blestemații arginți blestemaților Evrei pe Învățătorul şi Domnul său, şi-apoi, tremurând tot de o nouă frică şi spaimă

de neînchipuit, s'a dus la pârâul Chedrónului şi s'a spânzurat, şi pântecele i-a plesnit şi măruntaiele i s'au vărsat pe pământ, precum trei sute de ani mai târziu ereticului Arie.

Întotdeauna este aceeaşi pricină – lepădarea de Dumnezeu şi urmarea satanei. Dumnezeu dojeneşte în chip părintesc şi chibzuit, iar satana înfăţişează mincinoase arătări de iarmaroc şi îi trage către el pe cei lacomi şi nechibzuiţi. El îi momeşte şi ademeneşte pe cei pofticioşi şi pe cei mărginiţi cu dulciurile sale otrăvite.

În Apus este nelinişte. Acea nelinişte a stârnit-o închipuirea învăţaţilor Apuseni, care i-au înşelat amarnic pe oameni. Închipuirea lor a nimicit toate lucrurile statornicite cu care au trăit tihniţi înaintaşii lor şi a deschis iarăşi, ca pe nişte răni zgândărite, toate întrebările începuturilor. De aceea, în Apus, toate au ajuns întrebări, toate sânt puse sub semnul întrebării: Dumnezeu, sufletul şi morala, căsnicia şi familia, societatea şi statul, lumea aceasta şi lumea cealaltă.

Totul este întrebare, numai întrebare: întrebare personală, întrebare socială, întrebare de stat, întrebare morală, întrebare economică – întrebări şi întrebări, numai întrebări. Ştiinţa Apuseană nu a răspuns la nici o întrebare. Căci ştiinţa Apuseană e o perie de oţel în mâna antihristului, o perie ce rupe rănile vechi şi deschide altele noi, şi deoarece ştiinţa Apuseană este chemată de călăul oamenilor, de stăpânul iadului, să făurească nelinişte – tot felul de nelinişte, pe toate liniile nelinişte, atât înlăuntrul omului, cât şi în toate sferele vieţii sociale.

Cu adevărat, stăpânul iadului a stârnit în Apus, cu ajutorul ştiinţei mincinoase, nelinişte – una nemaiîntâlnită în istoria omenească.

Apuseanul cu neliniştea se culcă, cu neliniştea se scoală. Cu neliniştea cinează, cu neliniştea prânzeşte. Cu neliniştea s'a înfrățit, zicând: neliniştea este progres, neliniştea este cultură, neliniştea este evoluție, neliniştea este viață! S'a împăcat Apusul cu neliniştea, şi-a plecat spatele ca neliniştea să-l bată cu biciul, pe dinlăuntru şi pe dinafară, peste suflet şi peste trup, iar el să zică: Mulțumesc, aşa se şi cuvine, aceasta duce la pace, aceasta duce la fericirea omenirii! S'a împăcat Apusul cu neliniştea şi o linguşeşte fără bărbăție, numai ca să-şi prelungească viața cu câteva luni sau câțiva ani, prin ştiințele sale.

Iar Balcanii? Toate popoarele Dreptslăvitoare dintre Răsărit şi Apus, şi mai ales Balcanii, trebuie să se ridice mai presus de înşelătoarea linişte a Răsăritului şi de înfricoşata nelinişte a Apusului; mai presus de filosofia Răsăriteană, care crede că a statornicit răspuns la toate întrebările, şi mai presus de ştiința Apuseană, care mărturiseşte singură că le-a pus pe toate sub semnul întrebării şi că n'a statornicit nimic. Balcanii trebuie să se umple de pacea care covârşeşte mintea omenească, de pacea pe care Hristos a dat-o Apostolilor, zicând: pacea mea dau vouă; de pacea care înseamnă bucurie, dragoste şi viață – într'un cuvânt, de pacea care este după Dumnezeu şi de la Dumnezeu. Cinci sute de ani au suspinat Balcanii Dreptslăvitori în robie, şi n'au deznădăjduit. Când, sloboziți fiind, şi-au şters ochii tulburați de lacrimi şi au căutat către Răsărit şi către Apus, au văzut deznădejde în amândouă părțile: în Răsărit linişte deznădăjduită, iar în Apus nelinişte deznădăjduită. Omul sănătos s'a găsit între doi bolnavi. Se vor molipsi, oare, Balcanii de la unul sau de la celălalt deznădăjduit? Sau

se vor scula să dea leacuri şi să slujească amândurora pe patul suferinţelor lor? Acest lucru este ca o ghicitoare înaintea lor, acesta este sfinxul lor. Iar noi, să ne rugăm lui Hristos Dumnezeu pentru Balcani, ca să se înalţe mai presus de deznădăjduita linişte a Răsăritului şi de deznădăjduita nelinişte a Apusului, mai presus de filosofia drăcească a Răsăritului şi de ştiinţa drăcească a Apusului. Acum, şi de acum, şi în vecii vecilor să fie mai presus de Răsărit şi de Apus. Amin.

VII CUGETAREA

NEVOINȚA PENTRU TRUP ȘI NEVOINȚA PENTRU SUFLET

Răsăritul se nevoieşte pentru suflet, Apusul se nevoieşte pentru trup. Răsăritul nu crede în raiul pământesc.

Apusul nu crede în raiul ceresc.

Pentru Răsăritean, postul înseamnă cel dintâi lucru de care ține mântuirea. Pentru Apusean, postul înseamnă îndepărtarea nebunească de plăcerile avute la îndemână.

Cândva Apusul a ținut postul şi celelalte înfrânări trupeşti pentru mântuirea sufletului. Însă noi vorbim despre Apusul de acum, slăbănogit duhovniceşte, care se teme că postul îi va şubrezi trupul. De altfel, când în Apus până şi bisericile au lepădat orice post, se mai poate aştepta oare de la mireni să priceapă înțelesul postului şi să postească?

Toți întăresc ceea ce este limpede, şi anume faptul că popoarele Apusene se întorc la păgânism. Însă puțini sânt cei ce deosebesc felurile păgânismului. Popoarele Apusene nu se întorc la păgânismul

Răsăritean, ci la păgânismul Apusean. Căci păgânismul Răsăritean este împreunat cu o grea asceză, cu post şi felurite nevoințe trupeşti.

Dacă popoarele Europene s'ar fi întors la păgânismul Răsăritean, ele ar fi postit şi s'ar fi nevoit întocmai cum se nevoiesc popoarele din India, Tibet şi China. Dar ele nu se întorc la acest păgânism ascetic al Răsăritului, ci se întorc la păgânismul destrăbălat al Apusului, adică la păgânismul înaintaşilor Europeni cei nebotezați.

Păgânismul Apusean a fost sângeros, silnic şi dezmățat, de la început până la sfârşit. Aşa a fost la Ellini, mai cumplit la Romani, şi mai cumplit la vechii Germani şi Franci. Oare puteau şti despre post străvechii Ellini, când în fața ochilor le plutea mereu desfrâul olimpian al dumnezeilor lor? Şi oare putea fi vorba de vreo înfrânare la sângeroşii împărați Romani, care lângă tricliniile lor aveau vomitătoare, ca să poată vărsa prânzul şi-apoi să prânzească din nou? Sau la bogătaşii romani, care îşi găteau prânzul din limbi de privighetoare? Ce post şi ce înfrânare se putea închipui la popoarele France şi Teutone, care mâncau carne crudă, ținută sub şaua calului?

Lepădarea Apusului de Hristos înseamnă reîntoarcerea Apusului la păgânism, însă nu la păgânismul Indian, compătimitor şi resemnat, ci la păgânismul său, Apusean, sângeros şi destrăbălat, fără suflet şi fără conştiință – lucru ce se înfățişează înaintea ochilor noştri în faptă şi în lucru.

Neîndoielnic, Islamul este mai duhovnicesc decât Apusul păgânizat, căci ştie de post şi de rugăciune, de Dumnezeu şi de suflet. Cu adevărat, este mai

duhovnicesc decât acei intelectuali batjocoritori care râd de post şi rugăciune, tăgăduiesc pe Dumnezeu şi sufletul, şi se nevoiesc doar pentru raiul pământesc.

Dar Islamul şi Apusul păgânizat sânt şi întrucâtva înrudiţi: în înţelegerea raiului ce va să fie. Cu adevărat, musulmanii îşi închipuie raiul în cer şi nu pe pământ, în timp ce păgânii Apuseni îşi închipuie raiul pe pământ şi nu în cer. Dar măcar că aceste două raiuri, topografic, se poate spune, sânt foarte îndepărtate unul de celălalt, în esenţă sânt întocmai. Căci şi musulmanii, şi Apusenii, îşi închipuie raiul ca o împlinire a vieţii trupeşti şi ca o deplină mulţumire a tuturor patimilor trupeşti. Ca să dobândească un astfel de rai, musulmanii se nevoiesc cu postul, rugăciunea şi închinăciunile, iar Apusenii – chipurile – cu cercetarea ştiinţifică şi cu revoluţiile sociale.

Pe de altă parte, India şi Tibetul se nevoiesc, şi se nevoiesc aprig, nu pentru raiul pământesc, nici pentru raiul ceresc, ci pentru nimicirea vieţii, pentru încetarea reîncarnării, pentru pierderea cunoştinţei şi pentru lipsa simţirii – pentru Nirvana. Căci pentru ei viaţa-Maya este o amăgire, iar Samsara este vârtejul în care se află şi oameni şi dumnezei. Pentru ei nu există nici măcar raiul ceresc, cu atât mai puţin raiul pământesc. Nici măcar dumnezeii lor nu se află în Rai, ci în nefericirea existenţei, în amăgirea trăirii personale, în vârtejul Samsarei. Şi pe cât aşteaptă oamenii mântuirea de la dumnezei, pe atât aşteaptă dumnezeii mântuirea de la oameni! De aceea a avut Gautáma Búddha îndrăzneala să zică: Eu am venit să mântuiesc pe oameni şi pe dumnezei!

Cu adevărat, concepţiile despre Dumnezeu şi de-

spre om sânt mincinoase, acolo unde s'au putut auzi. Însă nu este mai puțin mincinoasă grăirea Apuseană, care zice: Profită! Enjoy yourself! (Satisface-te pe tine însuți ! – zic Englezii.) Nu numai că nu este grăirea popoarelor Creştine, ci nici măcar grăirea celor mai buni şi mai însemnați filosofi Ellini – nici Socráte, nici Pláton, nici Aristotél, nu s'au încumetat să vorbească aşa. Ci astfel a vorbit cel ce închipuie neghina şi boala filosofiei Elline – Epicúr. El s'a încumetat a zice îngrozitorul cuvânt: Carpe diem! Adică, bucură-te de ziua de azi, căci mâine poți fi mort pe vecie. Prinde-te de fiecare nouă zi şi soarbe-o până la sânge. Acesta este păgânismul Apusean, pe care acum Europa, oarecând Creştină, îl încuviințează!

Ce să zicem despre nevoința omenirii Răsăritene şi Apusene, despre nemărginita panoramă a nevoinței pentru un țel neadevărat şi de neatins?

Neadevărat şi de neatins este țelul spre care năzuieşte şi pentru care se nevoieşte lumea Islamică a Răsăritului, căci în cer nu se află raiul trupesc şi al patimilor.

De neînfăptuit şi de neatins este țelul spre care mii de ani a năzuit şi pentru care s'a nevoit lumea Orientului Mijlociu, a Orientului Central şi a Orientului Îndepărtat, căci Dumnezeu, Unul şi Singurul, Care a zidit toate sufletele şi Care pe toate le aşteaptă în poala Sa, este! Nimicirea sinelui este o ucidere, şi Nirvana o minciună.

De neînfăptuit şi de neatins este țelul Apusului cel învățat şi atheu. Raiul pe pământ este un rai fără proroci; un astfel de rai nu este nici făgăduit, nici prorocit; nici nu a fost, nici nu va fi. Raiul este acolo unde-i dragoste. Iar dragostea este acolo unde-i Părintele.

Pentru aceasta, Raiul nu este pe pământ, ci în cer; nu este trupesc, ci duhovnicesc; nu este harem, ci îngeresc. E limpede din toate acestea, că popoarele dreptslăvitoare nu pot sta între Răsărit şi Apus, ci mai presus – îndeosebi Balcanii pravoslavnici, care au plâns în robie o jumătate de mileniu, mai mult decât orice alt popor Creştin în lume. Balcanii trebuie să fie treji şi să osebească ziua de noapte şi grâul de neghină.

Nu cumva să şovăiască Balcanii între Răsărit şi Apus, adică între raiul Islamic – ceresc, dar simțit – şi raiul pământesc, materialist, al popoarelor Apusene.

Balcanii nu sânt nici Răsărit, nici Apus, şi nici între Răsărit şi Apus, ci sânt mai presus de Răsărit şi de Apus. Balcanii văd şi prevăd cu agerime că asceza Răsăritenilor este nevoință pentru moarte, pentru ca, cu ajutorul ascezei, să treacă în Nirvana, şi aici să moară pe vecie, prin desfătare, sau după moarte să coboare în subpământeştile peşteri ale Valhállei, unde vor duce mai departe dezmățul trupesc început pe pământ.

Balcanii trebuie să stea între toate aceste necurate raiuri ale Răsăritului şi ale Apusului şi trebuie să ştie despre preacuratul Rai al lui Hristos, care nu este nici dezmăț, nici deznădejde. Numai aşa Serbia Creştină poate avea ținta apostolească de a îndupleca Răsăritul către Botez, iar Apusul către pocăință.

Şi, aşa, întreg neamul omenesc să se binecuvânteze, ca o turmă a unui Păstor, în vecii vecilor. Amin.

VIII CUGETAREA

LUPTA PENTRU BLESTEMUL CEL VĂZUT ȘI NEVĂZUT

Apusul se luptă pentru cele văzute, Răsăritul se luptă pentru cele nevăzute.

Marea întrebare este: ce-i văzut şi ce-i nevăzut? Este, oare, văzut ceea ce vede ochiul trupesc al omului sau ceea ce vede sufletul omului? Este, oare, văzut ceea ce văd omul şi boul în aceeaşi măsură, cu ochii lor, cu corneele şi cu pupilele, ori ceea ce poate vedea numai omul cu vreun organ lăuntric al văzului?

Apusul modern priveşte cu organul trupesc al văzului. Şi ce vede? Vede numai pojghița lucrurilor: vede veştmântul celor ce se ascund sub veştmânt, vede cochilia melcului, însă nu vede melcul dinlăuntrul cochiliei.

Niciodată Răsăritul nu a crezut ochiului trupesc. Aceasta se cuvine să i se socotească ca un lucru de cinste. Prin aceasta, el a înălțat vrednicia omului mai presus de cea a boului. Pe aceasta se şi sprijină întreaga sa aleasă filosofie duhovnicească. Cele ce ochiul nu a văzut, nici urechea a auzit, nici la inima omului s'au suit – aceasta este realitatea ființei. Cu

această experiență a Apostolului Pável s'ar fi învoit orice Răsăritean, însă puțini învățați Apuseni. Căci învățatul Apusean şi-a clădit întregul turn al ştiinței pe nisip, adică pe văzul, auzul, mirosul, pipăitul şi gustul material. Pe aceasta se sprijină întregul turn babilonic al omenirii Apusene.

Apusul se luptă pentru pământ, pentru bogăția pământească de deasupra pământului şi de sub pământ. Iar pe cel ce câştigă pământ, bogăție pământească de deasupra pământului sau de sub pământ, îl socoteşte a fi mare între oameni.

Răsăritul a slăvit sfinții şi înțelepții, Apusul a slăvit descoperitorii şi cuceritorii. Răsăritul politheist a socotit că toată mărirea sfinților şi a înțelepților săi li se cuvine acestora, iar dumnezeilor – puțin sau deloc. De aceea, pe sfinții şi înțelepții săi i-a socotit dumnezei, le-a făcut temple şi le-a adus jertfe. Şi aşa face până în ziua de astăzi.

Apusul a socotit că toate li se cuvin descoperitorilor şi cuceritorilor, iar lui Dumnezeu – nimic. Dar nu a înălțat personalitățile lor în rândul dumnezeilor, nici nu le-a ridicat jertfelnice. A ridicat statui din piatră sau metal – şi atâta tot. Dar înaintea statuilor nimeni nu s'a închinat, nici n'a înălțat rugăciuni, nici n'a aprins lumânări, nici n'a adus jertfe... Aceste statui sânt ca nişte chipuri ale morților la mormânt, doar pentru ca cei vii să nu-şi uite morții, nu ca în Răsărit, ca morții să nu-i uite pe cei vii. Apusul, îndoindu-se de Unul Dumnezeu, cu atât mai puțin i-a putut socoti dumnezei pe oameni. Altfel, acest lucru este pentru Răsărit simplu şi lesnicios. Conştiința şi ştiința Răsăriteanului se împacă lesne cu aceasta – că oamenii ajung dumnezei, iar dumnezeii oameni.

Pentru Răsărit nu există morți, pentru Apus nu există vii. În Răsărit, trupul este privit ca o mască şi o unealtă a duhului. Când duhul îşi leapădă trupul, el dăinuieşte şi trăieşte mai departe, fie fără nici un fel de trup, fie într'un trup nou. Duhurile înaintaşilor trăiesc în preajma urmaşilor lor. De aceea li se înalță jertfelnice. Toată India şi Tibetul, China şi Japonia cu multele ei insule, sânt împodobite cu astfel de jertfelnice, închinate duhurilor. Aceste duhuri iau parte la viața oamenilor trupeşti, a rudelor lor, iar pe lângă ele mai sânt nenumărate alte duhuri, netrupeşti din veac. Acestea sânt duhurile pădurilor şi apelor, ale munților şi văilor, ale peşterilor şi stâncilor, ale vânturilor şi furtunilor, ale pustiurilor şi drumurilor, ale lunii şi stelelor. Într'un cuvânt, pentru Răsăritean tot Cosmosul e plin de duhurile netrupeşti, care sânt față de duhurile în trup, adică oamenii şi animalele, ca şi oceanul față de o insuliță.

Însă întreaga lume uriaşă a duhurilor, în care cred toate popoarele păgâne ale Asiei şi Africii, nu are un centru al său. Nu are un singur Dumnezeu, pe Care să-L numească cu cuvintele Sfintei Scripturi: Dumnezeul duhurilor şi a tot trupul. Toate duhurile sânt dezbinate, neasemănătoare, samavolnice şi neliniştite. Nu este nimeni care să împartă în dreapta şi în stânga, ci totul este amestecat şi, de aceea, nebinecuvântat. Într'un cuvânt, nu-L au pe Hristos, Împărțitorul şi Luminătorul.

Dar oricum ar fi acea lume duhovnicească, Răsăriteanul se pregăteşte grabnic şi se luptă ca să-i fie părtaş. Pentru el, această lume văzută este doar un popas în hora cosmică a vieții. Lumea nevăzută este cea însemnată. De aceea Răsăriteanul nu se îngrijeşte

de această viață văzută, nici nu se luptă pentru această lume văzută, care va pieri repede, precum apa dintr'o baltă sub soarele arzător al Răsăritului.

Apusul a încetat să mai rodească sfinți şi înțelepți. Şi aceasta de când Papii au încetat să mai fie sfinți şi înțelepți, şi au devenit politicieni şi savanți.

Înaintea acestui soroc, Apusul a fost ortodox, a trăit în Hristos şi s'a luptat pentru Împărăția Cerurilor. Dar, după acest soroc, Apusul a vrut să se lepede de Papă, însă s'a lepădat de Hristos. De atunci, organul vederii lumii duhovniceşti este acoperit la Apusean de albeață şi, în locul luptei pentru Împărăția Cerurilor, omenirea Apuseană a început să se lupte fără ruşine pentru împărăția pământească.

Aceasta este noua, cea mai nouă istorie a Europei. Ea stă sub două semne: să supună şi să tragă folos. Aşa zic şi fac Apusenii: să supună natura şi să tragă folos din natură – de bună seamă, nu ca zidire a lui Dumnezeu şi nu cu binecuvântarea lui Dumnezeu, ci să o supună ca pe o avuție, ca pe un vrăjmaş, să o stoarcă toată în pocalul desfătărilor vremelnice.

Dar pentru ce toate acestea? Oare Apuseanul nu se gândeşte că va muri, fie de va supune, fie de nu va supune? se întreabă cu mirare Răsăriteanul.

Nu, nu, Apuseanul niciodată nu se gândeşte la moarte, până ce ajunge să aibă febră de 40 de grade. El nu are când să se gândească la moarte. El nu are când să se gândească nici la viață. El nu se gândeşte nici la viață, nici la moarte, ci numai la supunere şi la foloase; la supunerea şi la foloasele pământului şi văzduhului, ale focului şi apei, ale plantelor şi animalelor, ale fraților şi rudeniilor, ale vecinilor, ale popoarelor şi statelor învecinate. El şi-a găsit lozinca

sa ştiinţifică şi culturală: să supună şi să tragă foloase, alergând zbuciumat după această lozincă. El nu vede lumea duhovnicească din jurul său şi, nevăzând, nu crede în ea. Numai spiritismul îl înfricoşază, câteodată. Biserica nu-l sperie; Papa, cu atât mai puţin. Dar negrul spiritism, magia neagră, îi bagă un vânt rece în oase. „Este ceva!", „Trebuie să fie ceva!" – îşi şopteşte; şopteşte, parcă, cu oarecare ruşine sau cu oarecari uşoare mustrări de conştiinţă. Aceasta nu-l opreşte, totuşi, pe calea sa zbuciumată, nici nu-i potoleşte lozinca: să supună şi să tragă foloase, căci pe acea nefericită cale l-au călăuzit „personalităţile" sale, descoperitorii şi cuceritorii.

Neamurile dreptslăvitoare trebuie să stea mai presus de aceste două blesteme, Răsăritean şi Apusean. Nu trebuie să se grăbească nici spre lumea duhurilor, cea a Răsăritului, nici spre lumea materială, cea a Apusului. Al lui Dumnezeu este cerul, al lui Dumnezeu este şi pământul. Există lume duhovnicească, chiar mai numeroasă decât ştie Răsăritul, dar acea lume duhovnicească nu este samavolnică, silnică şi haotică, ci este sub puterea lui Hristos Dumnezeu, Care a spus: Datu-mi-s'au toată stăpânirea în cer şi pre pământ. Nu se poate răpi de la Dumnezeu nici cerul, nici pământul. Aceasta este cu totul limpede Balcanilor dreptslăvitori, care glăsuiesc şi mărturisesc în toate zilele: Ce e răpit, blestemat este.

Nici în această privinţă Balcanii nu pot sta între Răsărit şi Apus, ci mai presus şi de unul şi de celălalt, ca să lumineze şi pe unul şi pe celălalt, ca să lumineze şi unuia şi altuia – mai presus de Răsărit şi de Apus.

CUPRINS

Colecția
SFÂNTUL
NICOLAE VELIMIROVICI

Sfântul Nicolae Velimirovici
Episcopul Ohridei și Jicei
MAI PRESUS DE RĂSĂRIT ȘI DE APUS
VIII CUGETĂRI

Traducerea a fost făcută după originalul în limba Sârbă/ Свети Владика Николај, Изабрана дела у 10 књига - књига бр. 2, Глас Цркве, Ваљево, 1996
Traducător/ Preot Alexandru Cotoraci
Ediție îngrijită/ Ionuț şi Sladjana Gurgu

Redactor/ Radu Hagiu
Concept grafic/ Atelieruldegrafică.ro
Tehnoredactare/ Maria Marin
Tipar/ Accent Print - Suceava

PREDANIA

Editura Predania/
CP 67, OP 13 București
www.predania.ro

Distribuție/ Balkan Press
0747.499.930